

ВІДЗИВ

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Тарасюк Галини Миколаївни
на дисертаційну роботу Матішак Юлії Іванівни
на тему «Організаційно-технічна складова забезпечення розвитку
підприємства»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дослідження

В сучасних умовах господарювання необхідною умовою забезпечення розвитку і конкурентоспроможності будь-якого підприємства є використання новітньої техніки та прогресивних технологій, що виступає передумовою зниження собівартості продукції та покращення її якості. Особливо це стосується підприємств молокопереробної галузі України, які в умовах євроінтеграції не в змозі вийти на зовнішні ринки через низьку якість молока-сировини та виробленої продукції. Необхідність техніко-технологічного оновлення та раціональної організації виробничого процесу вітчизняних молокопереробних підприємств підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження.

З огляду на загрози, які стоять перед підприємствами молокопереробної галузі за умови поглиблення співпраці України з країнами ЄС, необхідним є формування механізму забезпечення їх розвитку та конкурентоспроможності. Серед теоретичних підходів до вивчення засобів забезпечення конкурентоспроможності підприємств одним із найперспективніших і дієвих інструментів є агропромислова інтеграція. Інтеграційні структури передбачають передусім об'єднання економічних інтересів суб'єктів ринку молочної продукції: виробників, заготівельних організацій, переробних підприємств, торговельних організацій.

Мета і завдання дослідження повністю відповідають темі дисертаційної роботи. Зміст окремих наукових завдань логічно узгоджений, їх склад і кількість є достатньою для розкриття обраної теми дослідження та досягнення поставленої мети.

2. Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Матіщак Юлії Іванівни пов'язана з науково-дослідною тематикою Одеського національного економічного університету, зокрема з темою «Теоретико-методичні та організаційні основи управління конкурентоспроможністю підприємств України» (номер державної реєстрації 0113U000655) – особистий внесок автора полягає в розробці теоретико-методичних засад комплексного оцінювання рівня організаційно-технічного розвитку молокопереробних підприємств, а також прикладною роботою «Аналітичне оцінювання рівня організаційно-технічного розвитку підприємства» (державний реєстраційний номер №0117U007541), де дисертантом запропоновано проводити оцінювання організаційно-технічного розвитку на основі чинників-симптомів технічної та організаційної складових шляхом послідовного використання багатомірних статистичних методів.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Аналіз дисертаційної роботи Матіщак Юлії Іванівни надає підстави стверджувати про обґрунтованість та достовірність отриманих результатів. Поставлені задачі досліджено та розкрито. Висновки наукової роботи викладено чітко та аргументовано.

Дисертаційна робота містить ґрунтовний аналіз наукових підходів вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів з питань організаційно-технічного розвитку підприємств та його забезпечення.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти економічного спрямування, офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України та відкритої звітності діяльності українських підприємств, вітчизняні та зарубіжні публікації науковців в друкованих наукових виданнях та в мережі Інтернет, авторські матеріали.

У першому розділі дисертації «*Теоретичні основи визначення складових забезпечення розвитку підприємства*» (с.25-78) досліджено сутність поняття «розвиток підприємства», розглянуті основні підходи щодо трактування сутності

цього поняття (с.33-41). На основі проведених досліджень автор наводить власне визначення, зазначаючи, що розвиток підприємства – це процес спрямованих та закономірних змін, які відбуваються у середовищі функціонування підприємства за рахунок його організаційно-економічних складових під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників та призводить до підвищення показників діяльності підприємства, більш ефективного використання ресурсів, задоволення його потреб та досягнення стратегічних цілей (с.42). В дисертації досліджено генезис поняття «розвиток підприємства» (с.43). В розділі 1.2 наводиться характеристика основних складових забезпечення розвитку підприємства (с.44–57), здобувач зазначає що, всі складові є взаємопов'язаними, реалізація одних неможлива без реалізації інших. Автор виокремлює одну із важливих складових розвитку, а саме організаційно-технічний розвиток. На основі аналізу науково-теоретичних підходів щодо трактування організаційно-технічного розвитку підприємства, автором було надано власне уточнююче трактування, відповідно до якого, це важлива складова розвитку, орієнтована на безперервний процес техніко-технологічного удосконалення та раціональної організації процесу виробництва з метою підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства (с.69). Виділені форми організаційно-технічного розвитку (с.72) та фактори, що стримують його розвиток (с.75).

У другому розділі *«Методичні основи оцінювання організаційно-технічного розвитку підприємства»* здійснено критичний аналіз існуючих методичних підходів до оцінювання організаційно-технічного розвитку (с.79-99) та запропоновано використовувати методичний підхід, який дозволяє врахувати чинники організаційної та технічної складових його забезпечення через застосування таксономічного методу для розрахунку інтегрального показника (розділ 2.2.), запропонована блок-схема оцінювання організаційно-технічного розвитку підприємства (с.144), а також проведено аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку підприємств молокопереробної галузі України (розділ 2.3).

У третьому розділі *«Аналіз та оцінка організаційно-технічного розвитку підприємств молочної галузі»* здійснено практичні розрахунки на основі обґрунтованого методичного підходу до оцінювання організаційно-технічного

розвитку молокопереробного підприємства (розділ 3.1.). В розділі 3.2 визначені напрями забезпечення організаційно-технічного розвитку молокопереробних підприємств. Для вирішення проблем, які пов'язані з організаційно-технічним розвитком молокопереробних підприємств, які визначені в роботі, автором запропоновано та обґрунтовано доцільність створення молокопродуктового кластеру, що базується на виділенні цілісної системи «виробництво-переробка молока» та передбачає впровадження комплексних організаційно-технічних заходів. Обґрунтовано склад учасників кластеру, охарактеризовано позитивні та негативні наслідки після входження до складу кластера для кожного з них. Побудовано схему організаційно-технічних зв'язків, а також запропоновано перелік організаційно-технічних заходів та розрахований економічний ефект (розділ 3.3.).

В дисертації Матіщак Юлії Іванівни логічно та вміло використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Особливої уваги набуває застосування сучасних багатовимірних статистичних методів, таких як таксономія та метод головних компонент, що надають можливість комплексно та всебічно проаналізувати латентну природу досліджуваного економічного поняття.

Дисертаційна робота Матіщак Юлії Іванівни вирізняється деталізованим та інформативним розглядом термінологічних основ розвитку підприємства, систематизації підходів щодо його визначення та визначення складових розвитку підприємства. Наукове дослідження відрізняється авторським підходом щодо комплексного оцінювання рівня організаційно-технічного розвитку підприємства.

4. Новизна наукових результатів дисертаційної роботи

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату, науковими працями Матіщак Юлії Іванівни дозволило виділити суттєві організаційно-методичні положення, висновки та практичні рекомендації, що відображають основний зміст наукової новизни, а саме:

– набуло подальшого розвитку узагальнення підходів щодо визначення поняття «розвиток підприємства», його змістовне наповнення, що відрізняє його від існуючих, оскільки враховує вплив організаційно-економічних складових задля більш глибокого розуміння напрямів розвитку (с. 41-42);

– удосконалено систематизацію складових економічного розвитку підприємств, в якій автор виділяє агреговані складові, такі як: фінансово-економічна, організаційно-технічна, інноваційно-інвестиційна, кадрова та складова, що дає змогу проаналізувати окремі аспекти економічного розвитку підприємств та виявити вплив пов'язаних між собою складових (с. 48-57);

– удосконалена методика оцінювання організаційно-технічного розвитку промислового підприємства з використанням латентного показника та багатомірних статистичних методів, а саме таксономічного методу аналізу та методу головних компонент з метою розрахунку інтегрального показника рівня розвитку, який визначається на основі первинних чинників-симптомів його складових, інформацію за якими можна отримати у відкритій публічній звітності (с. 99-102);

– удосконалено комплексний методичний підхід до оцінювання організаційно-технічного розвитку підприємств молокопереробної галузі, який, на відміну від існуючих, дає можливість врахувати на основі систематизації обраних показників вплив організаційно-технічної складової на рівень розвитку підприємства з метою виявлення та усунення «вузьких місць» його виробничої діяльності, застосування якого може слугувати основою для аналізу поточного рівня розвитку підприємства та визначення можливих його перспектив (с. 103-115);

– набула подальшого розвитку модель взаємовідносин між молокопереробними підприємствами та сільськогосподарськими виробниками на засадах вертикальної інтеграції, що, на відміну від існуючих підходів, базується на виділенні цілісної системи «виробництво – переробка молока» в межах молокопродуктового кластеру з обов'язковим впровадження комплексних організаційно-технічних заходів (с. 181-200).

5. Повнота викладу результатів дослідження в наукових фахових виданнях

Дисертаційна робота є самостійною та повноцінною науковою працею. Дисертантка Матішак Юлія Іванівна має достатню кількість наукових публікацій,

із них праці, які опубліковані у співавторстві, у дисертації відображають лише ті ідеї та розрахунки, які є результатом індивідуального внеску здобувача. У результаті здійсненого дослідження автором опубліковано 17 наукових праць, загальним обсягом 6,13 друк. арк., при цьому особисто автору належать 6,03 друк. арк., із них: 1 публікація у колективній монографії, 8 статей – у наукових фахових виданнях України (з них 7 публікацій у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз.) та 8 тез у матеріалах науково-практичних конференцій.

6. Достовірність та практичне застосування отриманих результатів

У науковому дослідженні авторські науково-методичні розробки набувають прикладного характеру. Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що основні її положення та результати можуть бути застосованими молокопереробними підприємствами України з метою підвищення рівня їх організаційно-технічного розвитку. Практичне значення запропонованих рекомендацій у дисертаційній роботі підтверджується актами впровадження на підприємствах молокопереробної галузі: ТОВ «Молокозавод» ГОВ «Молокозавод» (акт впровадження № 19/1 від 19.09.2017 р.), де автором запропоновано використання економіко-математичних моделей для виявлення резервів підвищення організаційно-технічного розвитку підприємства, ПАТ «Житомирський маслозавод» (акт впровадження № 23/1 від 23.09.2017 р.), де використовуються пропозиції автора щодо покращення рівня організаційно-технічного розвитку підприємства, та ТОВ «Миколаївський сирзавод» (акт впровадження № 06/1 від 06.10.2017 р.), де застосовуються рекомендації щодо методичного підходу для оцінювання організаційно-технічного розвитку. Пропозиції дисертанта щодо забезпечення організаційно-технічного розвитку комунальних установ використовуються у практичній діяльності Департаменту економічної політики та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації (акт впровадження № 01.1-16/1445 від 06.09.2017 р.).

Наукові розробки автора впроваджені у навчальний процес кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності Одеського національного економічного університету (довідка № 01-17/748 від 09.10. 2017 р.).

7. Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Автореферат та дисертаційна робота відповідають встановленим вимогам до захисту дисертацій у спеціалізованій вченій раді. Основні положення, результати та висновки дисертації змістовно та зрозуміло викладені в авторефераті. Автореферат є ідентичним відображенням дисертаційної роботи та в повному обсязі розкриває ключові й інформаційні її аспекти.

8. Дискусійні питання та основні зауваження

Незважаючи на високий рівень обґрунтованості теоретичних та методичних питань, висновків, рекомендацій і пропозицій, дисертаційна робота має деякі недоліки, дискусійні та недостатньо аргументовані положення, зокрема:

1. У розділі 1.1. автор значну увагу приділяє аналізу поняття «розвиток», основних підходів до визначення даного поняття (с. 34-41), проте у своїх дослідженнях не використовує такої категорії як «потенціал». Наскільки є обґрунтованими твердження автора щодо того, що розвиток - це сукупність якісних та кількісних змін, основний характер результату яких за думкою автора – прогрес (с.42) і не пов'язує визначення поняття «розвиток підприємства» із потенціалом підприємства. Хоча на с.59 одноразово відзначає, що «технічний розвиток виробництва полягає у створенні та підвищенні рівня техніко-технологічного потенціалу, який би відповідав поточним і стратегічним цілям підприємства». А на с.63 стверджує, що «...потенціал – це невикористані можливості підприємства». На с.86 автор зазначає, що: «оцінювати рівень розвитку підприємства як міру реалізації його потенціалу не зовсім коректно. Крім того, такий метод оцінювання спирається не на фактичні, а на прогнозні дані, що може значно спотворювати отримані результати». То якою є позиція автора, чи пов'язаний розвиток підприємства з його потенціалом, чи носять організаційно-технічні зміни стратегічний характер і чи пов'язані вони з потенціалом підприємства?;

2. Враховуючи поступ України до членства в ЄС, в умовах дії Угоди про асоціацію України та ЄС, формування Стратегії сталого розвитку України до

2030 року, автору, на нашу думку, варто було б розглянути поняття «розвиток підприємства» і в площині сталого розвитку за трьома напрямками: (економічним, соціальним, екологічним), оскільки організаційно-технічна складова розвитку, є важливою в даному аспекті. Хоча, автор одноразово використовує це поняття, зазначаючи, про «...необхідність врахування кожної зі складових для забезпечення сталого розвитку підприємства» (с.57), надалі зовсім не приділяє цьому уваги;

3. Більш обґрунтованою, на нашу думку, має бути позиція автора, щодо того, що: «наслідками досягнення максимально можливого рівня кадрового розвитку, може бути високий попит на продукцію, що виробляється на підприємстві за рахунок росту її якості і зниження собівартості...» (с.56) та рис. 1.5. По-перше, як можна оцінити максимально можливий рівень кадрового розвитку? Не завжди якість продукції буде залежати від кадрового розвитку та не завжди можна досягати зниження собівартості продукції лише за рахунок вивільнення працівників. Як правило, це паралельні процеси, які пов'язані із впровадженням більш прогресивної техніки та технологій, підвищенням кваліфікації працівників, і як наслідок в результаті техніко-технологічного розвитку може знижуватись собівартість і підвищуватись якість продукції;

4. Дискусійною, на нашу думку, є представлена на рис. 2.1 (с.82) «схема оцінювання розвитку підприємства». Не зрозуміло, де є оцінювання, тобто де процес чи етапи і т.п., на рисунку наведена назва блоків як чинники, а в середині кожного блоку наведено показники;

5. Більшого обґрунтування потребує авторський вибір показників технічної складової (а чому не техніко-технологічної, як було зазначено в розділі 1?) (табл. 2.2) та показників, що характеризують організаційну складову розвитку (табл. 2.3). Наприклад, розрахунок показника фондоозброєності не завжди є доречним в сучасних умовах господарювання, його можна використовувати, але тільки для одного підприємства і розглядати його в динаміці або ж порівнювати однакові за розміром підприємства. Не коректним, на нашу думку, є використання поняття «основні фонди». Це суперечить і ПСБО 7 «Основні засоби». Окрім того, відсутніми є показники оцінки

технологічного рівня. В табл. 2.3. представлені показники лише для оцінки організаційного рівня виробництва та праці, показники організації управління відсутні або їх відсутність не обґрунтована (с.102).

6. Проблема формування кластерів займалися багато вчених. Автор дослідження, для підвищення рівня організаційно-технічного розвитку ПАТ «Криворізький міськмолкозавод №1» пропонує утворити вертикальне інтеграційне об'єднання «виробник-переробник молока» - молокопродуктовий кластер із «..встановленням інноваційних основних фондів та впровадженням нових технологій» (с.175). На нашу думку, автору варто було б більш переконливо обґрунтувати свій авторський доробок. Що саме нового пропонує автор за даною розробкою? Що нового, наприклад, автор пропонує в організаційній структурі кластеру (рис.3.3)? Що нового автор пропонує в концепції «smart farm»? Окрім того, в розділі 3.2 автор наводить позитивні наслідки від створення кластеру (рис.3.4, рис.3.5). Доцільно було б запропонувати авторський механізм узгодження інтересів учасників кластеру, умови їх взаємодії, адже автор і сам відмічає, що: «документ, в якому чітко прописаний регламент взаємодії як основних, так і допоміжних учасників кластеру, а також їх взаємодія з органами державної влади відсутній. Така ситуація значно ускладнює взаємозв'язки як всередині кластерного об'єднання так із зовнішніми об'єктами» (с.188)?

7. Дискусійною є використовувана автором методика оцінки економічної ефективності проекту автоматизації виробництва з використанням нормативного коефіцієнта $E_n=0,15$ (с.198-199). Такий показник був притаманний радянській економіці, та й на сьогодні він може бути різним для різних проектів, підприємств та галузей. На нашу думку, для оцінки ефективності проектів доцільніше використовувати показники, які дають змогу розраховувати значення критеріїв ефективності, беручи до уваги комплексну оцінку вигід та витрат, зміну вартості грошей у часі з використанням ставки дисконту (грошовий потік, чиста теперішня вартість, внутрішня норма рентабельності, термін окупності інвестицій тощо);

8. Не переконливою є думка автора, за текстом, що на основі отриманих результатів розрахувавши очікувані значення показників фондоозброєності праці, автоматизації та механізації виробництва, коефіцієнта придатності та коефіцієнта оновлення основних засобів, очікується, що вони збільшаться щонайменше на 10 % (с. 201, табл. 3.21). Чому не на 15%?

Загалом, висловлені зауваження та спірні питання не мають принципового характеру, не знижують теоретичної і практичної цінності дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку результатів дисертаційної роботи. Вважаємо, що Матіщак Ю.І. у повному обсязі володіє сутністю наукового завдання, що досліджується, та засобами його вирішення.

9. Загальні висновки і оцінка дисертації щодо її відповідності чинним вимогам

Дисертаційна робота Матіщак Юлії Іванівни «Організаційно-технічна складова забезпечення розвитку підприємства» виконана на достатньо високому науковому рівні, містить елементи наукової новизни, авторські науково-методичні підходи до вирішення актуального наукового завдання теоретичного узагальнення та розробки організаційно-методичних і практичних рекомендацій щодо забезпечення організаційно-технічного розвитку молокопереробних підприємств.

Дисертація є повноцінною закінченою науковою працею, теоретико-методичні положення якої викладено системно та послідовно. Наукові публікації та автореферат, оформлення якого відповідає вимогам МОН України, повністю відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) та профілю спеціалізованої вченої ради Д 41.055.03 в Одеському національному економічному університеті.

Враховуючи актуальність, рівень новизни, наукове та практичне значенням отриманих результатів, обґрунтованість запропонованих розробок, що в повній їх мірі опубліковані в наукових працях та апробовані на міжнародних науково-практичних конференціях, дозволяють стверджувати, що дисертаційна робота Матішак Юлії Іванівни відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015р), а її автор, Матішак Юлія Іванівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
організацій і адміністрування
Житомирського державного технологічного
університету
Міністерства освіти і науки України

Г. М. Тарасюк

Підпис Г. М. Тарасюк

ЗАСВІДЧУЮ:

Перший проректор
Житомирського державного
технологічного університету
д.е.н., професор

О.В. Олійник